

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1934 kl. 1 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av motionerna II: 371 angående beredande av sysselsättning åt arbetslösa genom en allmän förkortning av arbetstiden och II: 498 angående ransonering av arbetet i syfte att bereda den arbetslösa ungdomen plats i produktivt arbete.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott har till behandling i ett sammanhang upptagit två inom andra kammaren väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 371, vari herrar *Persson* i Tidaholm och *Mårtensson* hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående möjligheterna att med hjälp av en förkortning av arbetstiden i allmänhet bereda sysselsättning åt arbetslösa och, därest utredningen därtill giver anledning, för riksdagen framlägga förslag i ämnet»; samt

nr 498 av herr *Carlström m. fl.*, vilka däri hemställa, »att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte genom de sakkunniga, som nyligen tillkallats för utredning av ungdomsarbetslöshetsfrågan, eller på annat sätt låta undersöka möjligheterna och sättet för att genom statens medverkan åstadkomma överenskommelse mellan företagare och arbetare om ransonering av arbetet, samt för riksdagen framlägga de förslag som därav kunna föranledas».

I motionen II: 371 har anförts, bland annat, att en verkligt rationell lösning av arbetslöshetsproblemet näppeligen vore möjlig utan en mycket genomgripande omgestaltning av själva grunden för vårt ekonomiska liv. En sådan omgestaltning krävde lång tid. Den arbetslösa ungdomen kunde tillfogas skada för livet och en hel generation förödas, om snabbt verkande åtgärder ej vidtoges. Det vore knappast möjligt att inom rimlig tid så mycket utöka vår produktion, att arbetskraftsöverskottet kunde uppsugas. Som den praktiskt taget enda utvägen återstode en ransonering av arbetstillfällena. De åtgärder som härvid närmast kunde komma på tal vore förkortning av arbetstiden över hela linjen, sänkt pensionsålder och höjd skolålder samt åtgärder mot dubbelanställning och mångsyssleri. Av dessa åtgärder syntes arbetstidsförkortningen snabbast och bäst medföra åsyftad

verkan. De andra nämnda åtgärderna hade en mera begränsad räckvidd. — Frågan om lönekompensation eller icke komme givetvis att vålla vissa svårigheter. Inom vissa arbetsområden vore lönerna redan nu så låga, att någon reducering av dagsinkomsten icke kunde ske. Inom andra områden skulle måhända ett sådant offer kunna bringas såsom en gård åt solidariteten med de arbetslösa. En utjämning av den gapande löneklyftan vore väl också ur många synpunkter önskvärd och en arbetstidsförkortning torde väsentligen underlätta en sådan. Tanken på arbetstidsförkortning även utan lönekompensation i vissa fall kunde därför diskuteras.

Även i motionen II: 498 betonas nödvändigheten av att komma till rätta med systemet med dubbeltjänster och mångsyssleri, i vilket avseende stat och kommun enligt motionärernas mening måste ingripa. Då man komme in på den fria arbetsmarknaden, anföres vidare i motionen, tedde sig problemet om uppdelning av arbetstillfällena givetvis mera komplicerat. Frånsett olusten på arbetaresidan att ge rum för fri tävlan om arbetet, hade man här att räkna med att försök till minskning av arbetstiden med ty åtföljande minskad arbetsinkomst skulle mötas av motstånd. Och å andra sidan skulle man från arbetsgivaresidan misstänka att en förkortad arbetstid, genomförd i detta syfte inom vissa företag, kunde komma att bli en inkörspport till förkortad arbetstid över hela linjen med bibehållen lön. Genom intagande av yngre ovana arbetare på de äldres genom arbetstidsförkortningen lediggjorda platser skulle ju även vissa besvärligheter av organisatorisk och annan art komma att yppa sig. Trots detta vore denna fråga så allvarlig, att en undersökning om framkomligheten på denna väg måste ske. Redan nu vore det ju icke så få företag här i landet, som på grund av bristande avsättning för produktionen nödgats i samförstånd med arbetarna vidtaga betydande inskränkningar i arbetstiden. I en berömvärd solidaritets tecken hade arbetarna här gått med på en betydande inkomstminskning hellre än att en del av deras kamrater skulle utestängas från arbetet. »Skulle det vara förmätet hoppas», fråga motionärerna, »att en sådan solidaritet komme i någon mån yppa sig från arbetarnas sida även då det gäller att släppa fram den utestängda, på arbete väntande ungdomen? Och skulle man inte våga hoppas att även på arbetsgivaresidan en viss förståelse skulle vara till finnandes för att rädda ungdomen åt arbetet, även om det medförde en del besvärligheter och någon ökning av omkostnaderna?» — Att genom lagstiftning tvinga parterna på arbetsmarknaden till detta hänsynstagande till den arbetslösa ungdomen vore emellertid en fråga av internationell art, varför den ifrågasatta utredningen måste inriktas på undersökning av möjligheterna för staten att på frivillighetens väg söka åstadkomma överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare inom sådana företag, där avsedd nyrekrytering vore genomförbar. Det ifrågasattes om icke en del av de miljoner, som nu gå till arbetslöshetsunderstöd, skulle med större nytta kunna offras för detta ändamål.

I ett flertal motioner till årets riksdag hava påyrkats åtgärder av olika slag i syfte att åstadkomma en sådan fördelning av tillgängliga arbetstillfällena att någon del av dem kan komma att tillfalla de stora skaror, vilka för närvarande sakna sysselsättning. En del av motionerna har för förberedande behandling remitterats till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott. De flesta av dem åsyfta vidtagandet av särskilda åtgärder på sådana områden, där det allmänna har möjlighet att mera direkt ingripa, såsom begränsning av bisyssleväsendet inom statsförvaltningen, begränsning av gifta kvinnors innehav av allmän tjänst, minskning av tjänstgöringsskyldigheten för befattningshavare i allmän tjänst, restriktiva bestämmelser angående statlig pensionärs rätt att efter uppnådda sextio år antaga eller inneha avlönad tjänst av sådan omfattning, att annan person skulle kunna försörja sig på den m. m. Över dessa motioner kommer utskottet senare att avgiva särskilt yttrande.

De två nu till behandling upptagna motionerna åsyfta närmast åstadkommandet av en ransonering av arbetstillfällena på den enskilda arbetsmarknaden.

I motionen II: 371 synas motionärerna syfta till en lösning av arbetslöshetsproblemet i sin helhet genom en allmän förkortning av arbetstiden, då däremot i motionen II: 498 motionärerna företrädesvis upptaga frågan om ungdomsarbetslösheten och möjligheterna att genom statens medverkan åstadkomma frivillig överenskommelse mellan arbetare och arbetsgivare om ransonerad arbetstid för beredande av arbetstillfällena åt den arbetslösa ungdomen. Den förstnämnda motionen har alltså en betydligt större räckvidd och torde förutsätta en mera djupgående och tidskrävande utredning än den senare. De spörsmål, som i båda motionerna upptagas till behandling, hava emellertid ett sådant samband att de böra behandlas i ett sammanhang.

Utskottet, som finner en utredning av ifrågavarande problem angelägen, förordar, att den i motionen II: 498 framförda frågan om frivillig ransonering av arbetstiden särskilt för bekämpande av ungdomsarbetslösheten först upptages till undersökning, så att de förslag, som därav kunna föranledas, så skyndsamt som möjligt måtte kunna underställas riksdagens prövning. Den moraliska vådan av ungdomsarbetslösheten gör saken dubbelt angelägen.

Då det gäller arbetslöshetsproblemet i sin helhet, tränger sig frågan om arbetstidsförkortningen alltmera fram, och skulle förhållandena på arbetsmarknaden fortfarande ställa arbetsföra i större utsträckning utom möjlighet att erhålla arbete, kan frågan om arbetets ransonering genom nämnda åtgärd i längden ej uppskjutas. I Amerika har denna metod redan i viss omfattning funnit tillämpning och enligt uppgifter synes samma fråga såväl i Tyskland som andra länder stå på dagordningen. Även i vårt land har inom vissa industrier sedan flera år tillbaka tillämpats arbetstidsförkortning, i regel utan lönekomensation. Skulle krav på sådan uppställas som ett oeftergivligt villkor från arbetarsidan, lär det väl också bli svårt att realisera ar-

betstidsförkortningen på frivillig väg enligt i motionen II: 498 framförda önskemål. Motionärerna synas dock i fråga om denna partiella reglering förutsätta visst bidrag från statens sida för underlättande av frivillig överenskommelse i berörda syfte. I denna fråga — lönekomensation eller icke — vill utskottet endast understryka vad i motionen II: 371 framhållits. En utredning måste noga beakta arbetstidsförkortningens ekonomiska konsekvenser inom olika näringsområden, ej minst beträffande jordbruket. Det är av synnerlig vikt att varje åtgärd — frivillig eller lagstadgad — erhåller en sådan karaktär, att en smidig anpassning efter arbetsmarknadens växlingar är möjlig, så att ingen onödig inskränkning av produktionen kommer att äga rum.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka möjligheterna och sättet för att genom statens medverkan åstadkomma en ransonering av arbetet genom förkortning av arbetstiden, så att ett större antal personer kan beredas sysselsättning i produktiv verksamhet, varvid i första hand bör undersökas, om frivilliga överenskommelser i dylikt syfte, särskilt till ungdomsarbetslöshetens bekämpande, kunna åstadkommas mellan arbetare och arbetsgivare, samt att för riksdagen framläggas de förslag, som av denna utredning kunna föranledas.

Stockholm den 10 april 1934.

På utskottets vägnar:

ELOF LINDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg* i Umeå, *Ossbahr*, *Landgren*, *Mattsson*, *Falk*,* *Gustafsson* i Välsnäs, *Frankenberg*, *Näslund*, *Jonsson* i Haverö och *Andersson* i Leabo.

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Ossbahr*, *Mattsson*, *Gustafsson* i Välsnäs och *Andersson* i Leabo, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om nödvändigheten av att söka bereda sysselsättning inom förvärvslivet åt största möjliga antal nu arbets-

lösa. Enligt utskottets mening böra i detta avseende inga framkomliga och varaktigt gagneliga vägar lämnas oförsökta.

I första rummet bör härvid undersökas, huruvida icke en återgång till jordbruket skulle kunna underlättas, så att en avsevärd del av den arbetskraft, som under industriens uppgångstider dragits till städer och större samhällen, skulle kunna återföras till den egentliga landsbygden och beredas stadigvarande utkomst vid jordbruket och dess binäringar. Det är klart, att detta med de villkor, som för närvarande kunna erbjudas vid jordbruket, skulle innebära en sänkt levnadsstandard gentemot vad som råder för de vid industrien sysselsatta, men detta kan icke få utgöra hinder för en överflyttning, om denna är oundgängligen nödvändig på grund av rådande ekonomiska förhållanden. För att bereda utrymme för en dylik återströmning av arbetskraft till jordbruket torde vissa åtgärder från samhällets sida vara erforderliga först och främst för att sätta jordbruket i stånd att absorbera ny arbetskraft och därefter för att förhindra, att arbetskraft ånyo drages från landsbygden till städerna med nya störningar i jämviktsförhållandet som följd. Synnerligen viktigt synes det utskottet jämväl vara, att effektiva åtgärder tillgripas mot ungdomsarbetslösheten, som måste anses som ett allvarligt samhällsont och därför bör kraftigt bekämpas med erforderliga och lämpliga medel.

Utskottet vill erinra om att ungdomsarbetslösheten blivit föremål för särskild utredning, varför denna sida av problemet torde komma att upptagas till prövning i annat sammanhang. Frågan om beredande av ökade försörjningsmöjligheter inom landet befinner sig under utredning av 1933 års skogsindustrisakkunniga samt 1934 års industrisakkunniga. Möjligheterna att skapa nya mindre jordbruk äro sedan några år tillbaka föremål för undersökning bl. a. av sociala jordutredningen, som redan framlagt vissa förslag i ämnet.

Vad beträffar förslaget om arbetstidsförkortning kan utskottet icke finna detta genomförbart, i varje fall icke i den form motionärerna synas ha tänkt sig. Dess realiserande skulle bl. a. kräva starka garantier mot fördyring av industriens produktionskostnader — garantier som icke torde kunna lämnas — när en dylik fördyring skulle kunna leda till ytterligare produktionsinskränkning med åtföljande ny arbetslöshet. Härtill kommer emellertid, att problemet om arbetstidens förkortning såsom medel mot arbetslöshet redan är föremål för en internationell undersökning, som för Sveriges vidkommande handhaves av delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet.

Ehuru utskottet finner syftet med de förevarande motionerna värt det allra största beaktande, när frågan om beredande av sysselsättning inom förvärvslivet åt de arbetslösa ovillkorligen kräver sin lösning, anser sig utskottet emellertid icke böra förorda någon ytterligare framställning till Kungl. Maj:t med hänsyn såväl till att likartade spörsmål redan befinna sig under

utredning som till vad i övrigt ovan anförts. Utskottet förutsätter dock, att de sakkunniga, som handhava utredningarna på hithörande områden, ägna de här berörda frågorna sin uppmärksamhet och att förslag må kunna framkomma, som äro ganneliga och lämpliga för näringslivet.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.